

**Evropska Povelja O
Ljudskim Pravima U Gradovima**

Ženama i muškarcima gradova

Zašto stvarati, u zoru 21. vijeka, evropsku povelju o ljudskim pravima u gradovima? Deklaracija ljudskih prava (1948) je univerzalna. Kasnije nije provođena i popunjena, posebno ako se zna da su neka prava- "promjenjiva"?

Evropska konvencija (1950) nudi tzv. pravosudnu garanciju. Ništa manje, mnoga prava nisu uvijek "efektivna" a i građani se ne mogu prepoznati u komplikovanim administrativnim i pravnim procedurama.

Kako garantovati bolje? Kako djelovati bolje? Kako na bolji način stvoriti javne uvjete potrebne za upotpunjavanje želje da baš svako bude sretan i zadovoljan?

Ovdje se, dakle, javlja uloga gradova.

Posvuda, tamo gdje ljudi iz ruralnih okolina idu svojim dugim putem prema gradovima a isti primaju sve veći i veći broj putnika u prolazu, ali isto tako i stranaca u potrazi za slobodom, poslom, i razmjenom iskustava, grad je postao budućnost ljudskog roda.

Danas je grad mjesto svih mogućih susreta. To je i teren za proturječnosti, pa tako i za opasnosti: baš se u urbanom prostoru loše definisanih granica susreće diskriminacija povezana sa nezaposlenošću, siromaštvom, nepoštovanjem kulturnih razlika, ali baš se tamo određuje i širi građanska i društvena solidarnost.

Istina je da nam grad danas nameće da bolje odredimo određena prava, jer je baš to mjesto gdje stanujemo, gdje tražimo posao, gdje se selimo. Nameće se isto tako i priznavanje novih prava: poštovanje okoliša, garancija zdrave hrane, mira i spokoja, mogućnosti razmjena i razonode, itd.

Istina je da se, zbog krize koja pogađa koncepciju demokratije na nivou nacionalnih država i nemira koje uzrokuju evropske birokratije, grad pojavljuje kao resurs za novi politički i društveni prostor.

Tu se izražavaju uvjeti za stvaranje "susjedske demokratije". Tu se nudi prilika za učešću u pravo na građanstvo svim građanima: građanstvo na nivou grada. Ako je istina da se baš svako definisano pravo priznaje svakome, onda i svaki građanin, slobodan i solidaran, mora garantovati sva definisana prava.

Zadatak kojeg ovdje potvrđujemo okrenut je ženama i muškarcima našeg vremena. Ne želi biti iscrpan, a njegovo će provođenje zavisi od načina na kojeg se urbano stanovništvo osjeti uključenim. On se predstavlja kao odgovor na očekivanja građana, za koje grad stvara ne samo ambijent u kojem se manifestuju, nego i element koji ih otkriva. Ova Povelja bit će kako za njih, tako i za one koji na općinskom nivou vladaju, dakle u dnu principa pomoći građanima, pravi skup referentnih normi na kojima se mogu zasnovati njihova prava, prepoznati eventualna kršenja, i spriječiti ista.

Te norme su isto tako i prilike da se prevaziđu razlike i da se pomire ponekad suprotne logike koje se nalaze unutar samog života grada.

Želja: na trajan način uspostaviti društvene veze u javnom prostoru.

Princip: jednakost.

Cilj: rast javne svijesti svih građana.

Gradovi potpisnici,

Priznavajući da se Univerzalna Deklaracija o ljudskim pravima, Međunarodni Pakt o građanskim i političkim pravima, Međunarodni Pakt o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima, Evropska Konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, Evropska socijalna Povelja i drugi međunarodni instrumenti zaštite ljudskih prava odnose na stanovnike gradova, kao na bilo koju drugu osobu;

Imajući u vidu da su ljudska prava univerzalna, nedjeljiva i međusobno zavisa, da su sve javne vlasti obavezne da ih garantuju, ali da njihovo priznavanje i mehanizmi koji osiguravaju primjenu i zaštitu nisu još uvijek dovoljni, naročito socijalnih, ekonomskih i kulturnih prava;

Svjesni da dobra gradska uprava zahtjeva poštovanje i garanciju ljudskih prava za sve stanovnike, bez isključivanja, i okrenuti na promovisanje vrijednosti društvene kohezije i zaštite onih najosjetljivijih;

Ubjeđeni da, zbog tih razloga, postoji potreba za Evropskom Poveljom o ljudskim pravima u gradovima koja će svečano ali i jasno proglasiti osnovna prava i javne slobode priznate građanima gradova i napor gradske vlasti da ih garantuje, poštujući nadležnosti i ovlasti koje iste imaju, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom;

Ponavljajući njihovo odobravanje Evropske Povelje o lokalnoj autonomiji, u okviru koje je potrebno učiniti općinsku administraciju efikasnijom i bližom građaninu, a na osnovu preporuka dogovora iz Barcelone, potpisanog 17. oktobra 1998. od strane gradova koji su učestvovali na Evropskoj Konferenciji gradova o ljudskim pravima, s ciljem poboljšanja javnog kolektivnog prostora za sve građane bez ikakve razlike;

Zajedničkim dogovorom su odlučili preuzeti sljedeće obaveze:

DIO I – GENERALNE ODREDBE

Član I – PRAVO NA GRAD

1. Grad je kolektivni prostor koji pripada svim građanima, koji imaju pravo u njemu pronaći potrebne uvjete za ispunjavanje vlastitih težnji s političkog, društvenog, i prostornog aspekta, preuzimajući istovremeno obaveze za solidarnošću.

2. Općinske vlasti će svim sredstvima njima na raspolaganju olakšati poštivanje dostojanstva i kvaliteta života svih građana.

Član II – PRINCIP JEDNAKOSTI PRAVA I NEDISKRIMINACIJE

1. Prava objavljena ovom Poveljom priznata su svim građanima koji žive u gradovima potpisnicima, nezavisno od njihove nacionalnosti, u daljem tekstu: građani gradova.
2. Ta prava garantuje općinska vlast, bez ikakve diskriminacije povezane sa porijeklom, bojom kože, starošću, spolom ili spolnim izborom, jezikom, religijom, javnim mišljenjem, etničkim, nacionalnim ili društvenim porijeklom ili imetkom.

Član III – PRAVO NA KULTURNU, JEZIČKU I VJERSKU SLOBODU

1. Svi građani gradova imaju pravo izražavanja svoje kulturne, jezičke i vjerske slobode. Općinske vlasti, u saradnji sa drugim organima uprave, trebaju omogućiti da djeca koja pripadaju manjinskim jezičkim grupama imaju mogućnost učenja svog maternjeg jezika.
2. Sloboda pojedinačne vjeroispovjesti je kolektivna i zagantovana od strane općinske vlasti svim građanima gradova. U okviru granica koje postavlja nacionalno zakonodavstvo, treba se posvetiti garantovanju tog prava vodeći brigu da se izbjegne stvaranje geta.
3. U vezi s ateizmom i agnosticizmom, gradovi traže recipročnu toleranciju između vjernika i nevjernika, upravo kao i između različitih religija.
4. Općinske vlasti treba da uzgajaju historiju svog stanovništva i poštuju sjećanje na preminule građane, garantirajući poštovanje dostojanstva globalja.

Član IV – ZAŠTITA NAJUGROŽENIJIH GRUPA GRAĐANA

1. Najugroženije odn. najranjivije grupe građana imaju pravo na specifične mjere zaštite.
2. Općinske vlasti imaju za obavezu usvojiti neophodne mjere da se hendikepirane osobe u potpunosti integrišu u život grada. Smještaj, radna mjesta i mjesta za rekreaciju moraju biti u skladu sa određenim zahtjevima. Javni prijevoz mora biti dostupan svima.
3. Gradovi potpisnici usvajaju aktivne politike podrške najugroženijim grupama građana, garantujući svima pravo na građanstvo.
4. Gradovi usvajaju sve mjere za olakšavanje društvene integracije svih građana, bez obzira na uzrok njihove posebne ugroženosti, izbjgavajući skupljanje istih na diskriminirajući način.

Član V – OBAVEZA SOLIDARNOSTI

Lokalna zajednica je izgrađena obavezom zajedničke solidarnosti, kojoj lokalne vlasti doprinose podržavajući razvoj i kvalitet javnih usluga.

Član VI – MEĐUNARODNA MEĐUOPĆINSKA SARADNJA

1. Gradovi ohrabruju recipročnu razmjenu svjesti naroda i njihovih kultura.
2. Gradovi potpisnici se obavezuju na saradnju sa lokalnim vlastima u sektorima urbane infrastrukture, okolišne zaštite, zdravstva, školstva i kulture, koja će uključiti što veći broj građana.
3. Gradovi će posebno podstaknuti ekonomske aktere u svojim sredinama da učestvuju u programima saradnje a cijelo gradsko stanovništvo da se pridruži istima, s ciljem razvoja osjećaja solidarnosti i potpune jednakosti među narodima, koja prevazilazi urbane i nacionalne granice.

Član VII – PRINCIP MEĐUSOBNE ISPOMOĆI I RASPODJELE NADLEŽNOSTI VLASTI

1. Princip međusobne ispomoći – subsidijarnosti, koji se nalazi na temelju raspodjele nadležnosti između Države, Regija i Gradova, mora biti ugovoren na stalan način da bi se izbjeglo da centralna vlast Države i druge nadležne institucije skinu odgovornost sa sebe i stave je na grad.
2. U takvim pregovorima se predlaže odredba da javne usluge trebaju zavisiti od administrativnog nivoa najbližeg stanovništvu, s ciljem dobivanja veće efikasnosti.

DIO II – GRAĐANSKA I POLITIČKA PRAVA LOKALNOG GRAĐANSTVA

Član VIII – PRAVO NA POLITIČKO UČEŠĆE

1. Građani gradova imaju pravo da učestvuju u lokalnom političkom životu posredstvom slobodnih i demokratskih izbora svojih lokalnih predstavnika.
2. Gradovi potpisnici ohrabruju proširenje prava na glasanje i kandidovanje na općinskom nivou za sve punoljetne građane koji nisu građani Države i koji bar 2 godine žive u gradu.
3. Pored povremenih izbora čiji je cilj obnova općinskih instanci, ohrabruje se demokratsko učešće. S tim ciljem, građani i njihova udruženja mogu pristupati javnim debatama, postavljati pitanja javnim vlastima po pitanjima vezanim za interese lokalne vlasti i izraziti vlastito mišljenje, bilo direktnim putem posredstvom “općinskih referenduma”, bilo posredstvom javnih skupova i javnog djelovanja.
4. U primjeni principa transparentnosti i u skladu sa zakonskim odredbama u različitim zemljama, administrativna organizacija grada i način općinskog rada treba da uključe mehanizme za zakonsku odgovornost izabrane uprave i općinske administracije.

Član IX – PRAVO NA UDRUŽIVANJE, OKUPLJANJE I MANIFESTACIJE

1. Pravo na udruživanje, okupljanje i manifestacije zagantovano je svim stanovnicima grada.
2. Lokalne vlasti ohrabruju udruživanje u smislu prava na građanstvo, poštujuću njegovu autonomiju.
3. Grad nudi javne prostore za organizaciju skupova na otvorenom i neformalnih sastanaka. Grad isto tako garantuje slobodan pristup ovim prostorima svim građanima, poštujući postojeće odredbe.

Član X – ZAŠTITA PRIVATNOG I PORODIČNOG ŽIVOTA

1. Grad štiti pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života i priznaje da je poštovanje porodica, u različitosti njihovih oblika, osnovni element lokalne demokratije.
2. Porodica, od trenutka svog uspostavljanja i bez uplitanja u njen unutrašnji život, koristi zaštitu i olakšanja od strane općinske vlasti, naročito po pitanju stanovanja. Porodice u najnezavidnijem položaju imaju isto tako pravo na finansijsku ispomoć i strukture usluga pomoći djeci i starima.
3. Bilo koji pojedinac ima pravo da se osjećajno poveže s osobom svog izbora i da sklopi brak bez postavljanja ikakve prepreke, osim onih koje određuje zakon.
4. Općinske vlasti imaju zadatak da razviju aktuelne politike za nadgledanje fizičkog integriteta članova porodice, a s ciljem smanjenja i uklanjanja nasilja i zlostavljanja u porodicama.
5. Poštujući slobodu izbora na obrazovnom, vjerskom, kulturnom i političkom nivou, lokalne vlasti usvajaju sve potrebne mjere za zaštitu djece i mladih a s ciljem forsiranja nastave zasnovane na demokratiji, toleranciji i mogućnosti potpunog učešća u gradskom životu.
6. Lokalne vlasti stvaraju potrebne uslove da se djeci omogući uživanje u sretnom i mirnom djetinjstvu.

Član XI – PRAVO NA INFORMISANJE

1. Građani gradova imaju pravo da budu informisani po pitanju lokalnog društvenog, ekonomskog, kulturnog i administrativnog života. Jedine su granice poštovanje privatnog života i zaštita djece i mladih.
2. Lokalna vlast garantuje građanima kruženje dostupnih, efikasnih i transparentnih informacija. S tim ciljem, razvija se infrastruktura informativnih tehnologija, iste se stalno ažuriraju i olakšava se pristup njima.

DIO III - EKONOMSKA, SOCIJALNA, KULTURNA I OKOLIŠNA PRAVA U ZAJEDNICI

Član XII – GENERALNO PRAVO PRISTUPA SLUŽBAMA SOCIJALNE ZAŠTITE

1. Gradovi potpisnici priznaju da politika socijalne zaštite čini odlučujući aspekt politike zaštite ljudskih prava i obavezuju se da će ih garantovati, u granicama svoje nadležnosti.
2. Građani grada imaju slobodan pristup općinskim službama od općeg interesa. S tim ciljem, gradovi potpisnici se suprotstavljaju komercijalizaciji službi socijalne pomoći građanima i zalažu se za stvaranje kvalitetnih službi zaštite, sa stabilnim cijenama koje odgovaraju troškovima u drugim sektorima javnih usluga.
3. Gradovi se zalažu za razvoj politike socijalne zaštite, naročito u nevoljama najugroženijih slojeva stanovništva, s krajnim ciljem iskorjenjavanja društvenog isključivanja i težnje ka postizanju potpunog ljudskog dostojanstva i jednakosti.

Član XIII – PRAVO NA OBRAZOVANJE

1. Građani grada uživaju pravo na obrazovanje. Lokalne vlasti olakšavaju pristup djece i mladih u školskom uzrastu osnovnom školstvu. Isto tako, ohrabruje se obrazovanje za odrasle, u okviru poštivanja demokratskih vrijednosti.
2. Gradovi doprinose stavljanju na raspolaganje svih prostora i školskih, obrazovnih i kulturnih prostora, u kontekstu multikulturalnosti i društvene kohezije.
3. Općinske vlasti doprinose povećanju nivoa građanstva posredstvom obrazovnih metoda, naročito po pitanju borbe protiv seksizma, rasizma, ksenofobije i diskriminacije.

Član XIV – PRAVO NA RAD

1. Građani gradova imaju pravo da raspoložu dovoljnim sredstvima, zahvaljavajući dostojanstvenom zapošljenju koje garantuje kvalitet života.
2. Općinske vlasti doprinose, u mjeri njihovih mogućnosti, dobivanju potpunog zapošljenja. Da bi pravo na rad postalo efikasno, gradovi potpisnici forsiraju izjednačavanje ponude sa zahtjevima za radnim mjestima i ohrabruju obrazovanje i prekvalifikaciju radnika posredstvom programa kontinuiranog obrazovanja. Trebaju se razviti i aktivnosti dostupne nezaposlenima.
3. Gradovi potpisnici se obavezuju da ne potpišu nikakav ugovor, ukoliko ne sadrži klauzule zabrane rada djeci i ilegalnog rada, bilo da se radi o državljanima Države ili strancima, ili osoba u regularnom odnosno neregularnom odnosu spram nacionalnog zakonodavstva.
4. Općinske vlasti razvijaju, u saradnji sa drugim javim institucijama i preduzećima, mehanizme za garantovanje jednakosti svima, na polju zapošljavanja, s ciljem spriječavanja bilo kakve diskriminacije na polju naknade, uvjeta rada, prava na učešće, profesionalnu promociju i zaštite protiv otkaza, zasnovanog na nacionalnosti, spolu, spolnom izboru, uzrastu ili hendikepu. Ohrabruju jednake mogućnosti pristupa žena radu putem stvaranja obdaništa i drugih usluga, kao i pristup hendikepiranim licima posredstvom stvaranja neophodne infrastrukture.
5. Olakšava se stvaranje zaštićenih metoda za lica koja se ponovno vraćaju u poslovni svijet. Ohrabruje se naročito stvaranje radnih mjesta povezanih sa službama zajednice, okolišom, socijalnom prevencijom i obrazovanjem odraslih.

Član XV – PRAVO NA KULTURU

1. Građani gradova imaju pravo na kulturu u svim njenim mogućim formama, vidovima i izrazima.
2. Lokalne vlasti, u saradnji s kulturnim udruženjima i privatnim sektorom, ohrabruju razvoj urbanog kulturnog života poštujući različitost. Javni prostori posvećeni kulturnim i društvenim aktivnostima trebaju biti stavljeni na raspolaganje građanima gradova s jednakim uvjetima pristupa svima.

Član XVI – PRAVO NA SMJEŠTAJ

1. Svi građani imaju pravo na dostojanstven, siguran i zdrav smještaj.

2. Općinske vlasti trebaju stalno provjeravati postojanje adekvatne ponude smještaja i infrastrukture za sve svoje građane, bez razlike, u funkciji njihovog imetka. Takvim se projektima treba uzeti u obzir strukture za prijem koje trebaju garantovati sigurnost i dostojanstvo beskućnicima, te strukture prilagođene ženama žrtvama nasilja i onima, koje pokušavaju pobjeći iz mreža prostitucije.
3. Vlasti općine garantuju pravo nomadima da u ljudski dostojanstvenim uvjetima borave u gradu.

Član XVII – PRAVO NA ZDRAVLJE

1. Općinske institucije olakšavaju jednak pristup liječenju i prevenciji svim građanima.
2. Općinske vlasti preuzimaju sve potrebne inicijative po pitanju javnog zdravlja, naročite posredstvom mjera zaštite ili intervencije, kad god to situacija bude zahtjevala.
3. Gradovi potpisnici, putem svog djelovanja na ekonomskom, kulturnom, socijalnom i urbanističkom planu doprinose globalnom pristupu okrenutom ka promociji zdravlja za sve stanovnike, vođenog njihovim aktivnim učešćem.

Član XVIII – PRAVO NA OKOLIŠ

1. Građani grada imaju pravo na zdrav okoliš, s obavezom praćenja kompatibilnosti između ekonomskog razvoja i održivom okolišnom ravnotežom.
2. S tim ciljem, općinske vlasti usvajaju, na osnovu principa predostrožnosti, politiku sprječavanja zagađenja (uključujući i akustično), energetske ekonomije, upravljanja otpadom, recikliranja, reupotrebe i povrata otpada. Povećavaju se i štite javne zelene površine u gradu.
3. Potruditi se da građani uživaju u okolišu koji okružuje i karakteriše grad, bez da ga degradiraju i da se s građanima vrše konsultacije o izmjenama koje bi ga mogle pogoditi.
4. Razviti obrazovanje okrenuto specifično ka poštovanju prirode, usmjereno naročito ka djeci.

Član XIX - PRAVO NA SKLADNO PROSTORNO PLANIRANJE

1. Građani gradova imaju pravo na uredan urbanistički razvoj koji garantuje skladan odnos između habitata – stambene okoline – te javnih usluga, infrastrukture, zelenih površina i elemenata za kolektivnu upotrebu.
2. Općinske vlasti realizuju, s učešćem građana, prostorno planiranje i urbanistički razvoj koji može čuvati ravnotežu između urbanizma i okoliša.
3. S tim ciljem, obavezuju se poštovati prirodnu, historijsku, arhitektonsku, kulturnu i umjetničku baštinu grada i da promovišu rekonstrukciju postojeće baštine.

Član XX – PRAVO NA PROMET I MIR U GRADU

1. Lokalne vlasti priznaju pravo građanima grada na upotrebu prevoznih sredstava kompatibilnih sa mirom u gradu. Forsiraju se s tim ciljem načini javnog prevoza dostupni svima, prema planu gradskog, prigradskog i međugradskog saobraćaja. Također, kontroliše se automobilski promet i garantuje njegova tečnost, ali s poštovanjem okoliša.

2. Općina strogo kontrolira emisiju svakog tipa buke i vibracija. Definiše zone u potpunosti ili povremeno rezervisane za pješake i ohrabruje upotrebu nezagađujućih vozila.

3. Gradovi potpisnici se obavezuju da obezbijede potrebne resurse za sprovođenje tih prava, krećući se od slučaja do slučaja uz pomoć ekonomske saradnje javnih institucija vlasti, privatnih preduzeća i građanskog društva.

Član XXI – PRAVO NA SLOBODNO VRIJEME

1. Gradovi priznaju građanima pravo na raspolaganje slobodnim vremenom.

2. Općinske vlasti garantuju postojanje kvalitetnih prostora za igranje otvorenih svoj djeci, bez diskriminacije.

3. Općinske vlasti olakšavaju aktivno učešće u sportu i trude se da infrastruktura potrebna za sport bude na raspolaganju svim građanima.

4. Općinske vlasti ohrabruju turizam i obavezuju se na garantovanje ravnoteže između turističke aktivnosti grada i društvenog i okolišnog dobrostanja građana.

Član XXII – PRAVA POTROŠAČA

Gradovi osiguravaju, u granicama svoje nadležnosti, zaštitu potrošača. S tim ciljem, što se tiče prehrambenih proizvoda, garantuju ili usmjeravaju na kontrolu težine i mjere, kvaliteta, sastava proizvoda i tačnosti informacija, kao i na rok trajanja namirnica.

DIO IV -

PRAVA VEZANA ZA LOKALNU ADMINISTRATIVNU DEMOKRATIJU

Član XXIII – EFIKASNOST JAVNIH SLUŽBI

1. Lokalne institucije vlasti garantuju efikasnost javnih službi i njihovu usklađenost s potrebama korisnika, brinući se da izbjegniju bilo koju situaciju diskriminacije ili zloupotrebe.

2. Lokalna administracija će obezbijediti instrumente za ocjenu njihovog općinskog djelovanja i rezultate trebaju uzeti u obzir.

Član XXIV- PRINCIP TRANSPARENTNOSTI

1. Gradovi potpisnici garantuju transparentnost administrativne aktivnosti. Građani moraju biti u stanju da poznaju svoja prava i svoje političke i administrativne obaveze posredstvom oglašavanja općinskih normi, koje moraju biti razumljive i periodično ažurirane.

2. Građani imaju pravo na primjerak administrativnih akata lokalne uprave koji ih se tiču, osim u slučaju gdje postoje prepreke javnog interesa, ili prepreke povezane s privatnošću trećih lica.

3. Obaveza za transparentnošću, oglašavanjem, nepristrasnošću i nediskriminacije u općinskoj vlasti primjenjuje se na:

- zaključivanje općinskih ugovora u skladu s rigoroznom kontrolom troškova iz općinskog budžeta;
- izbor funkcionera, zaposlenih i drugih zavisnika od općinskog budžeta, u okviru principa povezanih sa zaslugama i stručnošću

4. Lokalne vlasti garantuju transparentnost i rigoroznu kontrolu upotrebe javnih fondova.

DIO V – MEHANIZMI GARANTOVANJA LJUDSKIH PRAVA U ZAJEDNICI

Član XXV – UPRAVA LOKALNOG PRAVOSUĐA

1. Gradovi razvijaju politiku poboljšanja pristupa građana Pravu i Pravosuđu.
2. Gradovi potpisnici forsiraju vansudsko rješavanje građanskih, krivičnih, upravnih i poslovnih sporova, posredstvom institucija javnih mehanizama pomirenja, transakcije, medijacije i arbitraže.
3. Ukoliko to bude slučaj, za sporove građana as općinskom vlašću nadležno je javno pravosuđe koje garantuju nezavisni sudije – stručni i časni ljudi – odabrani od strane građana ili lokalne vlasti.

Član XXVI – POLICIJA U SUSJEDSTVU

1. Gradovi potpisnici forsiraju uspostavljanje policijskih tijela visoke stručnosti u susjedstvima, s misijom “agenata sigurnosti i suživota”. Ti agenti primjenjuju preventivne aktivnosti protiv prekršaja i djeluju kao policijsko tijelo građanskog obrazovanja.

Član XXVII – MEHANIZMI PREVENCIJE

1. Gradovi potpisnici trebaju imati sljedeće mehanizme prevencije:
 - društvene medijatore, ili medijatore u naseljima, naročito u ugroženijim područjima.
 - općinske Ombudsmene ili Javne pravobranioce kao nezavisne i nepristrasne institucije
2. Da bi se olakšalo sprovođenje prava navedenih ovom Poveljom i konkretna stvarnost građanstva stavila pod njihovu kontrolu, svaki grad potpisnik uspostavlja komisiju za hitne slučajeve, koju čine građani a koja je zadužena da ispita primjenu Povelje.

Član XXVIII – FISKALNI I BUDŽETNI MEHANIZMI

1. Gradovi potpisnici se obavezuju da će razraditi svoje budžete na taj način da se odredbe prihoda i rashoda učine takvima, da prava u Povelji postanu efikasna. Stoga se može uvesti sistem “budžeta s učešćem”. Zajednica građana, organizovana u mjesne ili naseljske zajednice, ili u udruženja, može na taj način izraziti vlastitu želju da finansira mjere potrebne za realizaciju navedenih prava.
2. Gradovi učesnici se obavezuju, u ime poštivanja jednakosti svih građana, a spram troškova iz budžeta, da neće pristati da aktivnosti u njihovoj nadležnosti budu suprotne sa zakonitošću, bilo u socijalnom, poreznom, okolišnom ili bilo kakvom

drugom načinu; i da radu na taj način da ona mjesta gdje postoji izuzeće od zakonitosti nestanu čim prije moguće.

ZAVRŠNE ODREDBE POVELJE PRAVNA VRIJEDNOST POVELJE I MEHANIZMI PRIMJENE

1. Povelja, jednom kad bude usvojena, ostaje otvorena na potpis svim gradovima koji odluče da se aktiviraju u tom smislu.
2. Općine u svoje općinske akte integriraju, davajući im obavezujuću vrijednost, principe i norme, kao i mehanizme garancije koje predlaže Povelja i citiraju je na eksplicitan način, razmatrajući bilo koji općinski akt.
3. Gradovi potpisnici priznaju generalni imperativni karakter prava navedenih u povelji, i obavezuju se da odbiju bilo koji pravni akt, naročito bilo koji ugovor, čije posljedice mogu postavljati prepreku pravima priznatim ili biti u suprotnosti sa njihovom realizacijom, i da će se potruditi da drugi pravni subjekti isto tako priznaju višu pravnu vrijednost navedenih prava.
4. Gradovi potpisnici se obavezuju na stvaranje komisije zadužene za elaboriranje, svake dvije godine, ocjene primjene prava priznatih Poveljom, i da tu ocjenu učine javnom.
5. Sastanak Konferencije Gradova za ljudska prava, koju čini plenarna skupština gradova potpisnika, odlučit će o uspostavljanju mehanizma odgovarajućeg monitoringa s ciljem kontrole prijema i dobre primjene ove Povelje od strane gradova.

DODATNE ODREDBE

PRVA

Gradovi potpisnici se obavezuju da će u svojim Državama djelovati na taj način da lokalno zakonodavstvo pristane na učešće građana nastanjenih u gradu, ali koji nemaju državljanstvo date Države, na lokalnim izborima, prema članu VIII.2 ove Povelje.

DRUGA

Da bi se omogućila pravna kontrola prava sadržanih u ovoj Povelji, gradovi potpisnici se obavezuju da zahtjevaju od svojih Država i od Evropske Unije da upotpune ustavne odredbe vezane za ljudska prava i Evropsku Konvenciju o ljudskim pravima.

TREĆA

Gradovi potpisnici će elaborirati i aktualizirati programe Agenda 21, u primjeni dogovora usvojenog na UN Konferenciji o Okolišu i Razvoju, održanoj u Rio de Žaneiru 1982. godine.

ČETVRTA

U slučaju oružanog sukoba, gradovi potpisnici će se boriti za održavanje principa slobodne administracije njihove lokalne zajednice i poštovanje prava proglašanih ovom Poveljom.

PETA

Obaveze grada bit će odobrene od strane njihovih općinskih Vijeća koji će moći formulisati rezerve spram određenih članova, ukoliko to ocjene potrebnim, u funkciji nacionalnog zakonodavstva.

Potpisano u Saint-Denisu, osamnaestog maja dvijehiljadite godine.

Potpisano u Saint-Denisu, osamnaesti svibnja dvijetisućite godine.